

İZ BIRAKAN HATIRALAR -6-

Yaşadığım İki Konya Evi

Meskenler diğer bir ifadeye göre evler insan hayatının önemli bir bölümünü teşkil eder. Evlerin tarihi göçerlikten yerleşik nizama geçilen döneme kadar uzanır. Evlerin şekillenmesinde iklim ve malzeme şartlarının arsa durumunun büyük önemi vardır. Ben Konya Ansiklopedi çalışmaları yapılırken Konya evlerinin araştırılmasında ve tespitinde yeterli bilgiye ulaşamadığı, Konya evlerinin tek tip ev gibi anlatıldığı ve bu çalışmalarda geç kalındığının farkına vardım. Aslında Konya evlerinin farklı tiplerde inşa edildiği fakat bunların müşterek özelliklerinin de bulunduğu da bir gerçektir. Ben 70-75 yıl önce pek çok farklı tipte inşa edilmiş Konya evlerinin bulunduğunu bizzat görmüş ve yaşamışumdur. Konya'da konak ve köşkler, toprak damlı evlerle iki katlı evlerin farklı gruplara ayrılarak incelenmesi gerektiğini düşünüyorum. Mesela benim hayatımın büyük bir bölümünün geçtiği iki Konya evi birbirinden çok farklı idi.

Evlerin müşterek özellikleri şöyle sıralana bilir. Genellikle yazlık ve kışlık evler arsa durumuna göre farklı özelliklere sahiptir. Yazlık evler özellikle bağ evlerinin serin ol-

ması için önu kuzeye bakar. Kışlık evler ise güneye karşı inşa edilir. Yazlık olsun kışlık olsun evlerde lağım teşkilatı olmadığı için tuvaletler avlu veya hayat denilen bölümün evden uzak bir tarafına yapılır ve tuvaletin ayağı bir çukura verilir. Mutfaklar da buzdolabı olmadığından yazlık olsun kışlık olsun evin kuzey tarafına açılırdı. Genellikle mutfağı bitişik birde kiler bulunur.

M. Ali UZ

Eskiden Konya evlerinin ekserisinde kenarı taş döşenmiş ortası ekilip dikilen bir avlu bulunurdu. Konyalı buna yaşam alanı anlamında hayat derdi. Bazı evlerin arkasında daha geniş bahçelerin bulunduğu da olurdu. Meram çayı sadece Meram'ı değil Konya içerisindeki bahçeleri suladığı gibi Konya çevresindeki bütün yazlık bağ ve bahçeleri de sulardı. Yaptığımız araştırmalardan Şems Mahallesi, Sadreddin Konevî Mahallesi ve Köprübaşı Caddesi üzerindeki evlerin arkalarında geniş üzüm bağlarının bulunduğunu biliyoruz. Bunlar Tapu Kadastro kayıtlarıyla da sabittir. Günümüzde buralar meskenlerle dolmuştur. Mesela Sadreddin Konevî Mahallesi 1940'lı yıllara kadar tamamen bağlık bahçelik bir bölge idi. Sadece Konevî Cami'nin önündeki sokak içerisinde sağlı-sollu onar ev bulunuyordu. Şimdi bu kısa

bir girişten sonra yaşadığım iki Konya evini anlatmaya geçebiliriz.

Doğup Büyüdüğüm Konya Evi

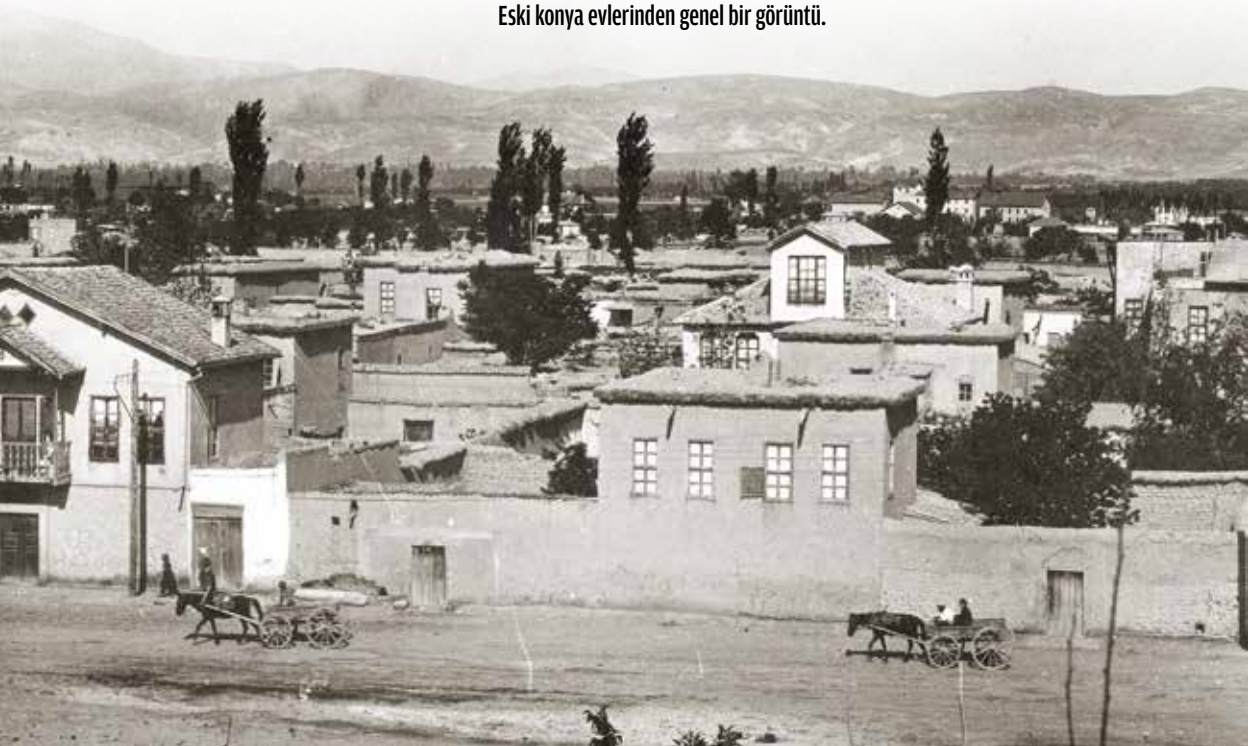
1935 yılında Altınçeşme Sementi'nin Kalecik Mahallesi'nde ve Altınçeşme Sokağı'nın batı ucundaki köşesindeki iki numaralı evde dünyaya geldim. O dönemde Meram'da bağı, Türbeönü'nde evi söyleminde türbeönü'nün önemini kaybetmeye başladığı dönemlerdir. O zamanlar Altınçeşme önü mamur, varlıklı ve kültürlü ailelerin oturduğu bir bölgedir. Bu merkezi bölgede aşağı-yukarı evler küçük avlulu, havuzlu, avlusu renk renk çiçeklerle donatılmış bir şekildedir. Mesela Avukat Ali Rıza Uğurlunun, Nalbantların, Kurşuncuların İrfan Efendilerin, Tekelilerin, Asım Tabanlının, Hacer Hanımların, Çekirdekçilerin Ali Efendi'nin, Nuriye Karaağların, Kırçıların Halil Efendi'nin evleri bunlardan bazılarıdır. Bu evlerin hepsi iki katlı idi. Sonradan buralar yıkılarak yerlerine beşer katlı betonarme ve zevksiz evler inşa edildi.

Benim doğduğum evde iki katlı bir evdi. Alt katında bir ahır-samanlık, bir kiler, bir de odunluk ve kö-

mürlük bulunuyordu. Evin kapısı iki kanatlı idi. On-on beş basamaklı tahta merdivenle ikinci kata çıkılırdı. Bir hol üzerinde dört oda, bir mutfak ve bir tuvalet bulunuyordu. Merdiven üzerindeki yere de tahta boş derdik. Burası da büyük bir pencere ile sokağa bakardı. Her odanın ayrı bir adı vardı. Sokağın köşesinde bulunan oda köşe oda, bu odanın güneyindeki küçük oda, ikinci katın girişinin solundaki oda uzun oda, oradan geçilen oda da dip oda adı ile anılırdı. O zamanlar genellikle evlerde su teşkilatı bulunmadığı için hamam yer almazdı. Erkekler ve kadınlar temizlik ihtiyacını hamamlar da giderirlerdi. Türk toplumunda hamam kültürünün önemli bir yeri olduğunu bütün dünya bilir. Banyo ihtiyacı kapıların giriş karşısında bulunan ve yüklük adı verilen yerlerde karşılanırdı. Buraların alt tarafında gideri bulunan suyolları bir çukura veya lağıma bağlanırdı. Buralara gusülhane denilirdi. Maalesef günümüz de çok insanın gusülhane ile gasil haneyi birbirine karıştırdığı görülmektedir. Ne kadar acı değil mi?

Yüklüklerin alt tarafı bir tahta kapakla kapatılır üzerlerine yatak-

Eski konya evlerinden genel bir görüntü.

yorgan kayılırdı. Bizim evin iki odasında yüklük bulunuyordu. Yüklüğün kapıya bakan kısmında da ağız açık denilen üç-dört raflı bir dolap yer alırdı. Bizim bu ev Konya'nın en merkezi mahallerinden birisinde bulunması sebebi ile tuvalet ve banyo giderleri lağım teşkilatına bağlı idi.

Yukarıda evin alt katında bir ahır ile samanlık bulunduğunu söylemiştim. O dönemlerde Meram'da bağı bulunanların evlerinde ahır ve samanlığın bulunması büyük bir ihtiyaçtı. O zamanlar dolmuş ve otobüs bulunmadığı için babam şehre at ile gelir giderdi. Annem de çok güzel ata binerdi. Meram'dan inmeden bir ay kadar önce sekiz-on koyun alırdık. Bunları dökülen ağaç yaprakları ve bahçenin son kalıntıları ile besler ondan sonra şehre inerdik. Bu koyunları da evin altındaki ahırda beslerdik. Kış boyu bunları muayyen aralıklarla keser et ihtiyacımızı karşılardık.

Eskiden üç-dört odalı bir evde iki aile rahatlıkla otura bilirdi. O zamanlar geniş aile tipi yaygındı. Odalar çok amaçlı olarak kullanılırdı. Herhangi bir oda yatak serilerek yatak odası, yataklar kaldırılarak burası oturma odası, yer sofrası yayılarak yemek odası olarak kullanılırdı. Odaların bu özelliklerini değerlendirecek olursak bütün mekânlar ve eşyalar insana hizmet ederdi. Günümüzde evler genişledi. Bir salon ve dört-beş odalı evler yaygın hale geldi. Eskiden çok misafir gelirdi. Komşular, akrabalar hatta en uzak akrabalar arasında bile büyük bağlılık vardı. Şimdi evler bomboş. Büyük aile tipi dağıldı çekirdek aileye geçildi. Evler hantal mobilyalarla doldu. Aylarca misafir ağırılanmayan salonlar her on-on beş günde bir temizlenmeye başlandı. Yani mekânlar ve eşyalar insanlara hizmetten uzaklaşmış bunlar insanları kendilerine hizmete mecbur bıraktı. Evde çoğu ha-

nım ağır mobilyaları yerinden oynatırken bellerini sakatlamaya başladı. Geniş aileden çekirdek aileye geçişte büyükanne ve büyükbabaların çocukların eğitiminde rolleri kalktığı için de bunun faturası çok ağır oldu.

İçinde Yaşadığım İkinci Konya Evi

İçinde yaşadığım ikinci Konya evi, Kerimdede Çeşme Mahallesi'nde Koyunoğlu Müzesi sokağında anneannelerin eviydi. Burayı dedem kendisi yaptırmış.

Evin kapısı batıya bakardı. Ev, avlulu evlerden birisi idi. Kış evi olarak kullanıldığından evin yönü güneşe bakardı. Sağdaki ilk bölüm hariciye bölümü idi. Küçük bir sofa üzerinde karşılıklı iki odadan ibaretti. Geniş oda dedemin yatıp kalktığı oda idi. Karşısındaki küçük oda da anneannelerin dokuma tezgâhı kurulu idi. Bunun arkası odunluk, sokağa bakan kısmı da samanlık olarak kullanılıyordu. Bunların doğusun da sekiz-on basamaklı merdivenle çıkılan bir tahta boşa uzanırdı. Burada da yan yana iki oda bulunuyordu. Odanın birisinde yüklük teşkilatı vardı. Bu iki odanın altı genişçe, muhtelif gayelerle kullanılan bir depo idi...

Evin karşısında kuzeye bakan bir mutfak ve bunun batıya doğru devamında da mutfaktan girilen kiler yer alıyordu. Kiler bütün yiyeceklerin saklandığı yerd. Kilerin üç duvarı önünde büyük küpler diziliydi. Küplerin devrilmemesi için bir oyuğa oturtulur, küpün etrafı çamurla doldurulurdu. Küplerde kuru gıdalar yanında pekmez, çeşit çeşit pekmez reçelleri, yine çeşit çeşit turşular bulunurdu. Tabii yağlarda kış boyu küplerde muhafaza edilirdi. Fare girmemesi için küplerin ağız sıkıca kapatılırdı. Rahmetli anneannelerimiz büzgülü üzümünden çok güzel üzüm turşusu yapardı. Şimdi turşu-

Türbeönü'nde evki Konya evleri.

lar içerisinde özlediğim tek turşu bu üzüm turşusudur. Küçükumköprü de üzüm bağımız olduğu için bahara kadar dayanan büzgülü üzümün anneannem üzüm hevenkleri örerkilerin pardasına asardı. Konya'da evin üstüne atılan direklere paradenirdi. Pardanın bir bölümüne de saplarına bağlanan iplerle divlekler asılırdı. Konya'da divlekle kavun bir birinden ayrı idi. Divlek siyah ve sarımtırak olurdu. Siyah divlekler daha dayanıklı idi. Divlekler bazende sapları üzerinde yere serilirdi. Divleğin dilimli ve kokulu olanınakavun derdik. Selbasan'ın kavunları meşhurdu. Sulu, tatlı ve hoş kokulu idi. Şimdi bunların hepsine birdenkavun deniliyor. Tandır mutfağın köşesinde idi. Tuvalet ise giriş kapısının sağ tarafında bulunuyordu. Ev ile mutfak arasındaki boşlukta da bir kuyu vardı. Ev ve mutfağın kenarında sille taşı döşeli idi. Sille taşının ortasında toprak bir zemin bulunuyordu. Burası bazen ekilir bazende boş bırakılırdı. Anneannem, çepeçevre sille taşının kenarına saksı ve tenekelerle renk renk çiçekler yerleştirirdi.

Günlük kullanılan su ihtiyacı kuyudan, içecek, banyo ve çamaşır için gerekli tatlı su da Topraklık Camii karşısındaki çeşmeden karşılanırdı. Eskiden çok kar yağar karların bir kısmı sokağa büyük bir bölümü de avlunun ortasındaki toprak zemine kürünürdü. Kar bazen o kadar çok yağardı ki avlunun ortasında biriken karlar bazen yaz başlarına kadar erimezdi.

Komşular arasında sıkı bir bağ ve samimiyet vardı. Haftanın bir günü ekmek bir gününde çamaşır günüydü. Çamaşır için çeşmeden getirilen sular haranı ve tenekelere doldurulurdu. Hanımlar için bu iki gün gerçekten sıkıntılı iki gündü. Haftada bir yapılan tandır ekmeğinin kokusu mis gibi etrafa yayılır, yeni yapılan tandır ekmeği yakın komşulara da dağıtılırdı.

Isınma

Isınma genellikle odun sobası ile sağlanırdı. Sobada, ateşi dayanıklı olduğu için meşe odunu tercih edilirdi. Odun tamamen yandıktan sonra mangala alınır üzeri külle örtülürdü. Akşam mangala alınan ateş

sabaha kadar dayanırdı. Genellikle mangal üzerinde bir ibrik bulundu- rulur bu su kış günlerinde abdest almada kullanırdı. Ortamın soğuk- luğuna göre soba günde üç-dört se- fer yakılırdı. Evler kerpiç ve kalın duvarlarla inşa edildiği için kolay kolay sıcaklığını salmaz, bu evler yazları da serin olurdu.

Aydınlanma

Aydınlanma gazyağı lambalarıyla sağlanırdı. Genellikle evlerde beş numara lamba kullanılır çoğu za- man lambanın fitili tasarruf için lamba kongurdağının üzerinde ya- kılırdı. Fitil aşağıya alındığı zaman lamba daha çok ışık verir, fakat çok gaz kullanırdı. Öğrenciyken gaz lambası ışığında çok ders çalıştığımı hatırlarım.

II. Dünya Savaşı sıralarında gaz yağı zor bulunur dağıtımını mahalle muhtarları yapardı. Kenar semtlere elektrik ve su çok geç geldi. Doğdu- ğum ev Konya'nın merkezi mahalle- lerinden birisinde bulunduğundan evde elektrik vardı. Orada lamba kullandığımızı hatırlamam.

Yemek Yapımı

Yemekler genellikle mutfak oca- ğında yakılan ateşte pişirilirdi. Oca- ğın dumanı geniş bir buharı ile dışa- rıya verilirdi. O zamanlar yemek ya- pımı hanımlar için çok zor bir işti. Çok sonra pompalı gazyağı ocakları çıktı. Bu ev hanımları için büyük bir kolaylık sağladı. Anneannem bun- dan o kadar çok memnun kalmıştı ki sık sık, "Bunu icat edene Allah din

nasip etsin" diye dua ederdi. Dinden kastı İslam idi. Onlar Müslüman ol- manın ve Müslüman doğmanın bü- yük bir nimet olduğunun farkında idiler. Maalesef günümüz insanı bu nimetin farkında bile değil.

Demem

Ben anne dedemi hep ihtiyar hali ile tanıdım. Çevrede Fettahların Mehmet Çavuş olarak anılırdı. O aşağı odada devamlı yatardı. O za- manlar romatizma ilaçları şimdiki gibi yaygın değildi. Dedem ağrıları için devamlı kekik yağı kullanırdı. Kapısını açar açmaz etrafa ağır bir kekik yağı kokusu yayılırdı.

Büyük oğlu Ahmet dayım Ça- nakkale Savaşı'nda şehit olmuş. Di- ğer oğlu Ali dayım polismiş. Bir ka- dına âşık olmuş. Dedem bu evliliğe müsaade etmemiş. Bunun üzerine Ali dayım Konya'yı terk etmiş ve izi- ni kaybettirmiş. Dayım uzun yıllar Geyve'de yaşamış. Geyveliler onu çok sevmişler ve belediye başkanlı- ğına getirmişler. Dayım belediye başkanı iken, dedem oğlunun yaşa- dığını o zaman öğreniyor. Dedemin heybeyi sırtına vurup Geyve'ye gidi- şini oğlunu Konya'ya getirişi ayrı bir hikâye... Dayım belediye başkanlı- ğından sonra Adapazarı İl Daimi Meclis Üyeliğine seçiliyor. Adapaza- rı'nda ordu evinde bulunduğu bir sırada 1943 yılı Adapazarı depre- minde yıkıntı altında kalarak vefat etti. Dedemin, "Alim Alim" diye çok ağladığını hatırlarım. Dedemin bir- kaç çocuğu da küçükken kızıldan vefat etmiş. Sadece annem ile tey- zem yaşamışlar. Dedem de aynı yıl 1943 yılında 95 yaşındayken vefat etti.

Anne dedemin adı Mehmet, da- yımın birinin adı Ali, baba dedemin adı Ali, baba dedemin babasının adı da Mehmet olduğu için baba dedem benim adıma Mehmet Ali koymuş. Bu ev sonradan yıkıldı arsası hâlâ duruyor. Bugün doğduğum evde mevcut değil.

Prof. Dr.
Saim
SAKAOĞLU

HOCAM ORD. PROF. DR. REŞİD RAHMETİ ARAT'I ANIYORUZ

*-Doğumunun 120. yılı münasebetiyle hocama rahmet dilekleriyle-
-Hocalarının kıymetini bilen vefalı ve saygılı öğrencilerime sevgilerimle*

Kasım 1960'ın ilk pazartesi gününün sabahında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün öğrencisi olarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin dördüncü katındaki bölüm koridoruna girerken çok büyük hayallerim vardı. Lise yıllarımdan beri dilimize ve edebiyatımıza karşı olan ilgim bu hayallerin ufuklarını belirliyordu. Bitirme teziimin hocası ve yazımızın konusu olan Sayın Arat'ın uzun süren hastalığı ve ardından vefatı sebebiyle, ne yazık ki, okulumu tamamlamam gecikmeli olarak 26 Şubat 1965'e sarkıvermişti. Hocamın sağlıklı günlerinde, fakülteadaki odasında, müdürlüğünü üstlendiği Türkiyat Enstitüsü'nde ve evinde devam eden çalışmalarım onun vefatından sonra öğrencisi Dr. Öğretim Görevlisi Muharrem Ergin Bey ile tamamlamıştım.

O günlerde, okulumuzun hemen karşısındaki bir sokakta bulunan Beyazıt Konya Yurdu'nda kalıyordum. Okulumu gidiş gelişlerimde bir sıkıntım olmuyordu. Böylece aylar akıp gitti. İlk tanıdığım hocalarımdan biri de Prof. Arat'tı. Ancak yıllar gösterdi ki onun dersleri oldukça zordu ve hocamızın titizliği bazı arkadaşlarımız onun Umumi Türk Dili Sertifikası'nı almıyor, mesela Tarih Bölümü'nden Yeni Çağ Tarihi Sertifikası'nı alıyorlardı. Öyle ki bizim sınıfta ondan bitirme tezi alan gözü peklerin sayısı sadece üç idi: Nadire Saltık, hemşerim Atıla Özkırımlı ve ben. Peki kimdi bu farklı hocamız?

***

Rahmeti Arat, 15 Mayıs 1900 Salı günü Kazan'ın kuzeybatısında bulunan Eski Ücüm'de Abdürreşid İsmetullah-Mâhbeder çiftinin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir.

İlk öğrenimini 1906-1910 yılları arasında doğduğu yerde yapmış, rüştiye öğrenimini ise 1910-1913 yılları arasında Kızılyar'da tamamlamıştır. Bir süre özel bir hazırlık yaptıktan sonra 1914-1915 yıllarında orta ticaret okulunu bitirmiş, 1916-1918 yıllarında da liseye devam etmiştir.

1922 yılının sonunda, yüksek öğrenimine başlamak üzere, bir buçuk ay sürecek olan bir yolculuğa çıkar ve Berlin'e gelir. 1923 yılının yaz semestirinde Berlin Üniversitesi'nin Felsefe Fakültesi'ne kaydolur. O, burada Türkoloji ile ilgili derslerin ya-

Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat (1900-1964)

nında edebiyat tarihi, felsefe ve psikoloji gibi ders ve seminerlere de katılır.

Arat, Berlin'deki öğrencilik yıllarında geçimini sağlamak amacıyla özel dersler verir. Daha sonra kütüphane ve enstitülerde çalışır. 1927'de, karşılaştırmalı Türk dili araştırmaları alanında hazırladığı *Die Hilfsverben und Verbaladverbien im Altaischen* adlı teziyle doktor unvanını kazanır. Böylece o, bilim dünyasına ilk adımını atmış olur. Önce üniversiteye bağlı Doğu Dilleri Okulu'nda Kuzey Türkçesi lektörü olan Arat, 1928'de de Berlin Bilimler Akademisi'ne bilimsel yardımcı olarak atanır. Onun 1931'de başlayan görevi ise bir yükselme ile ilgilidir; Arat, Doğu Dilleri Okulu'nda Kuzey Türklerinin dil, edebiyat ve tarihi doçenti olmuştur. Almanya'da bulunduğu yıllarda Prof. Dr. Willy Bang-Kaup'un öğrencisi olmuştur.

Eşi, 1901 Perm doğumlu Dr. Rabia İbrahim ile Uzak Doğu'da iken tanışmışlar, Berlin'de üniversite arkadaşlığı yapmışlar ve 1927'de Almanya'da evlenmişlerdir. İlki Almanya'da, İkincisi Türkiye'de doğan iki kızları olmuştur: Süyüm (1931) ve Aysu (1935). Hocamız vefat ettiğinde üç torunu vardı.

1933 yılında, Maarif Vekâleti'miz kendisini Türkiye'ye davet eder. O, artık İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü profesörüdür. 26 Nisan 1958 Cumartesi günü, onun ordinaryüs profesörlüğe atanma günüdür.

Hocamızın ülkemizde geçen yıllarını buraya alamayacağım, çünkü oldukça uzun bir bölümü oluşturması gerekiyor. İleride başka bir vesileyle hocamızı gündeme getirince hayatının kalan bölümünü dillendireceğiz.

Hocamız 29 Kasım 1964 Cumartesi gününün gecesi kalp rahatsızlığına bağlı olarak hayata gözlerini kapamıştır. Cenazesi 02 Aralık 1964 Çarşamba günü kaldırılmıştır. Ben de hocamız için merkez binada yapı-

Konuşmamı yapıyorum.

lan törene ve ardından da Beyazıt Camii'nde kılınan cenaze namazına katılarak öğrencilik görevimi yerine getirmiş oldum. Cenazesi, daha sonra eşi Rabia Hanım ve küçük kızları Aysu Rahmeti Arat'ın da defnedileceği Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verilir.

***

Rahmeti Beyin dersleri pazartesi ve perşembe günleri idi. Dersleri da-ima 9'dan 12'ye kadar devam ederdi ve üç ayrı sınıfa birer saat ders verirdi. Galiba biz son sınıfta iken alt sınıflardan birini bırakmıştı.

Hocamın evi Lâleli'de idi. Kardeş Fen Fakültesinin, alt köşesinin karşısında bir Migros mağazası vardı. Oradan aşağıya doğru iniyor, bir süre sonra sağa dönüyorduk. Rahmeti Bey bu sokağın sağ kolundaki apartmanlardan birinde oturuyordu.

İlk gidişim hocamla birlikte olmuştum. Apartmanda asansör yoktu ve o dördüncü kattaki bir dairede kalıyorduk. Ahmet Haşim'i hatırlayarak merdivenden yavaş yavaş / ağır ağır çıkıyorduk. Ben arkadan geldiğim için çıkış hızımı ona göre ayarlıyordum. Katlar arasında köşeli dönüşler vardı. Bu dönüş yerlerinden birine

Prof. Arat'ın son doktora öğrencisi, günümüzün emekli profesörü Kemal Eraslan ile Enstitü Müdürü Prof. Dr. Dursun Yıldırım.

geline ki bana göre ikinci ve üçüncü katlar arasında olmalıydı, hocam durdu ve orada bulunan bir tabureye oturarak bir süre dinlendi. Bu arada rahatsızlığıyla ilgili olarak konuştuk. Bu taburede dinlenmesinin kendisine iyi geldiğini söylemişti.

Kapıyı Rabia Hanım açmıştı. Onu ilk defa görüyordum. Hocamıza göre ufak tefek bir hanımdı. Siz, bu tanımı “minyon” diye de yapabilirsiniz. Beni bir salona aldılar. Ben o yıla kadar sadece iki defa bir apartman dairesine girmiştim. Konya'daki tanıdıklarımızın hepsi de bizim gibi geleneksel evlerde otururlardı. İstanbul'da da apartman dairesi bir eve de girmemişim. Size, bizim Aksaray'daki ikinci Konya Yurdu'nun da apartmandan bozma bir yer olduğunu söylemeliyim; ama yataklarla dolu bir apartman dairesi.

Hocamın evine birkaç defa daha gittim. Bu gidişler genelde cumartesi-günü öğleden sonraya rastlıyordu. Ancak okula geldiği günlerde de hocamla görüşüyordum. Böyle günlerin birinde hocamızın hastalandığını, Cerrahpaşa Hastanesi'nde tedavi edilmekte olduğunu öğrendim. Hemen hastanenin yolunu tuttum. Sora sora Bağdat bulunur hesabı, hocamın yatmakta olduğu odaya ulaştım. Benden sonra mı geldi, yoksa ben odaya girdiğimde yanında mıydı, hatırlamıyorum; bir tip profe-

sörüyle de tanışmıştım. Bu Osman (Orhan mıydı acaba?) Barlas idi. Bir yandan dostundan bilgiler alıyor, bir yandan da bana bir şeyler söylüyordu. Bende kalan en önemli cümlesi şu idi:

“Saim; kalpsiz olmak bazen iyi, kalbi olmaksızın iyi değil!”

O, burada, halk arasında kalbinden rahatsız olanlara “Kalbi var.” denilmesine göndermede bulunuyordu. Hocamı bir defa daha ziyaret edebildim; üçüncü gidişimde sevinçle öğrendim ki o taburcu edilmişti.

***

Tez çalışmalarımızı bazı günler Türkiyat Enstitüsü'nde yapardık. Hocam orada İslâm Ansiklopedisi' çalışmalarına katılırdı. Bizim buluşmalarımız genelde saat 17.00'den sonra olurdu. Ben yaptıklarımı gösterir, onun yön göstericiliğiyle bir aşama ileri giderdim.

Günümüzün emekli dil profesörlerinden Kemal Eraslan da, o yıllarda doktora tezini hazırlamakla meşguldü. O da aynı gün ve saatte orada bulunurdu. Kemal Ağabey'le tanışmam hocamızın ortak olmasıyla gerçekleşmişti.

Bu tez çalışma günlerinde benim önceliğim vardı; çünkü benim işim daha çabuk bitiyordu. Kemal Ağabey de Çapa'da oturduğu için, bazı günler ben Türkiyat'taki bir masada çalışmalarımı sürdürüyor, Kemal Ağa-

İLETİŞİM

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
Bahçelievler 7. Cad. 17. Sok. No.38 06490 Ankara/TÜRKİYE
+90 (312) 213 31 00
iletisim@turkkulturu.org.tr

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

REŞİT RAHMETİ ARAT GÜNÜ

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
29 KASIM 2014
10: 00

Arat, davetiye.

bey'in çalışmasının bitmesini bekliyordum.

Türkiyat Enstitüsü gibi, ulu önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün arzuları doğrultusunda kurulan bir bilim yuvasındaki bu tür çalışmalar beni duygulandırıyor.

***

Hocamın vefatının 40. yılında, 27 Kasım 2004 tarihinde Türk Dil Kurumu'nda bir konferans vermiştim: "Ölümünün 40. Yılında Reşit Rahmeti Arat."Konuşmamın metni aynı yıl yeni bir başlık altında yayımlanmıştı; "Ölümünün 40. Yılında Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat", Türk Dili, 88 (636), Aralık 2004, 739-754.

Onun hakkındaki ikinci konferansım ise, adına düzenlenen bir toplantı vesilesiyle idi. Başka araştırmacıların da konuştuğu bu toplantıyı kısaca tanıtmak istiyorum.

Toplantıyı, Ankara'da kurulu bulunan (k. 1961) Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü düzenlemişti. 29 Kasım 20014'te Ankara'da, anılan enstitünün konferans salonunda gerçekleştirilen bu düzenlemenin adı, Resit Rahmeti Arat'ın 50. Ölüm Yıldönümü idi. Toplantının açılış konuşması enstitü başkanı Prof. Dr. Dursun Yıldırım tarafından yapılmış, daha sonra oturumlara geçil-

miştir.

I. Oturum (10.20-12.00) Bildiriler
Prof. Dr. Saim Sakaoğlu
Resit Rahmeti Arat'ın Özgeçmişi
Prof. Dr. Kemal Eraslan
Resit Rahmeti Arat'ın Hocalığı
Doç. Dr. Ferruh Ağca
Resit Rahmeti Arat'ın Uygurca Çalışmaları

İşmaları

Doç. Dr. Bülent Gül
Resit Rahmeti Arat'ın Karahanlı Türkçesi Çalışmaları
Prof. Dr. Mustafa Öner
Resit Rahmeti Arat'ın Çağdas Türk Lehçeleri ile İlgili Çalışmaları

Yemek Arası

II. Oturum (14.00-16.00) Hatıralar
Taniyanların Dilinden Reşit Rahmeti Arat

Not: Hocamızın ilk adı Reşid olmakla birlikte program boyunca Reşit olarak yazılmıştır.

Hatırlatma: Hocamızın doğum yılı münasebetiyle, 21-22 Mayıs 2015 tarihlerinde Kazan Federal Üniversitesi Dil ve Sanat Enstitüsü ile Yunus Emre Enstitüsü'nün iş birliğinde Kazan'da, "Doğumunun 115. Yılında Reşit Rahmeti Arat" sempozyumu düzenlenmiştir. Toplantıda ülkemizi Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya, Prof. Dr. Mustafa Öner ve Doç. Dr. Özkan Öztekten temsil etmişlerdir.

OSMANLIDAN CUMHURİYETE SEYDİŞEHİR'DE İLKÖĞRETİM

Son yıllarda tarih araştırmacılarının ilgileri makro tarihten ziyade mikro tarih alanına, kent tarihleri konusuna başka bir ifadeyle yerel tarih çalışmalarına yönelmiş durumdadır. Kentlerin kimliklerini oluşturan unsurlardan eğitim kurumlarının incelenmesi, o kentin sosyo-ekonomik, demografik ve kültürel yapısının aynı zamanda geçirdiği değişim ve gelişimin ortaya konulabilmesi açısından bir gerekliliktir. Bu cümleden hareketle yaşadığımız kent Seydişehir'in kurulmuş⁽¹⁾ olduğu 14.yüzyıl başlarından Cumhuriyetin ilk yıllarına değin eğitim alanında çok önemli mesafeler aldığını tespit ettik⁽²⁾.

Osmanlı Devleti'nin klasik eğitim kurumlarından olan sıbyan mektepleri⁽³⁾ Seydişehir'in kuruluş aşamasından itibaren kent merkezinde hemen açılmaya başlanmıştı. Bu manada inşasına bir külliye şeklinde başlanan kentte ilk önce mescit, hamam ve diğer unsurlar yapılmış, Seyyid Harun Sıbyan Mektebi de sonrakilere örnek teşkil edecek bir eğitim kurumu olarak faaliyete geçmişti. Kent zamanla bu yapı topluluğunun etrafında şekillenerek büyümüştü.

(1)*Araştırmacı, Tarihçi. Seydişehir Seyyid Harun Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeni.

Seydişehir kentinin kuruluş süreci ve kapsamlı bir araştırma için bkz., Ayşe Değerli, *Seydişehir Fiziki ve sosyo-ekonomik Yapı(1305-1920)*, Çizgi Kitapevi, Konya 2013.

(2) Seydişehir'de eğitim kurumları ile ilgili kapsamlı bir araştırma için bkz., Ercan Arslan, *Seydişehir Kazasında İlköğretim Kurumları (1876-1930)*, Türkiye Alim Kitapları Yayınları, Saarbrücken 2016.

(3) Osmanlı Devleti'nde eğitim-öğretim faaliyetlerinin ilköğretim kademesi sıbyan mekteplerinden başlamaktaydı. *Dârü'l-tâ'lim, Mektep, Mektephane, Muallimhane, Mekteb-i sıbyan* sıfatlarıyla anılan okullara yaygın olarak Osmanlı-Türk toplumunda mahalle mektebi ya da sıbyan mektebi denilmiştir.

Seydişehir kaza merkezinde 19. yüzyıl ortalarında 7 sıbyan mektebi faal haldeydi. Bunlar Bazarbaşı Muallimhanesi, Cemile Hatun Muallimhanesi, Debbaghane Mahallesi Muallimhanesi, Emine Hatun Muallimhanesi, Hoca Receb Muallimhanesi, Osman Efendi Muallimhanesi, Seyyid Harun Veli Muallimhanesi idi. 1875 yılında ise merkez ve köylerdeki toplam mektep sayısı 53 idi. Bu mekteplerde 1035 kız öğrenci, 1500 erkek öğrenci öğrenim görmektedir.

1867 yılında modern eğitim kurumlarından olan Rüştüye mektebi de merkezde açılan yeni bir eğitim kurumu oldu. Seydişehir Rüştüye Mektebinde yalnızca Osmanlı-Türk ailelerinin çocukları değil o dönem kazada ikâmet eden gayr-i müslim Rum ve Ermeni ailelerin çocukları da eğitim görmüşlerdi. Bu okul 1914 yılına kadar açık kalacaktır. Osmanlı Devletinde eğitim alanında meydana gelen modernleşmeye bağlı olarak Seydişehir'deki sıbyan mektepleri de Meşrutiyet yıllarında iptidai mekteplerine dönüştürülmüştür. Aşağı Mahalle İptidai Mektebi, Camii Cedid Mahallesi İptidai Mektebi, Türbe Mahallesi İptidai Mektebi, Rehber-i Meşrutiyet Mektebi(1909), Numune-i Terakki İnas Mektebi(1909), Merkez İptidai Mektebi⁽⁴⁾ adlarıyla açılmış olan bu eğitim kurumları Osmanlıdan Cumhuriyete geçiş yıllarında Seydişehir merkezinde eğitim öğretim

(4) Bu okulun adı 1915 yılında Mustafa Necib Bey Merkez İptidai Mektebi olarak değiştirildi. Okul 1917 yılı sonuna kadar bu adla eğitim öğretim faaliyetlerini devam ettirdi.

1925 öğretmenler (soldan sağa) Ahmet Şükrü Bey(Bilban), Mustafa Lütfi (Pınar) Bey, Raşid Bey (Gökteke) öğrencilerle birlikte.

alanında çok önemli görevler ifa etmişlerdi. Aynı yıllarda Akçalar, Gevrekli, Karacaviran (Karacaören), Kiseçik (Kesecik) ve Ortaviran (Ortakaraören) iptidaileri de köylerde faal olan eğitim kurumları idi. Bu okulların fiziki durumları arzu edilen seviyelerde olmaktan hayli uzaktı. Devletin içerisinde bulunduğu savaş yılları en uzak köylere değin etkisini hissettirmekteydi. Buraya kadar özetlemeye çalıştığımız durum Milli Mücadele ve Cumhuriyet öncesi Seydişehir'in eğitim karakteristiğine kısa bir bakıştan ibaretti.

Milli Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında acaba bu alanda Seydişehir'de ne gibi değişiklikler yaşandı?

Merkez iptidai Mektebi, Millî Mücadele yıllarında *Numûne Mektebi* (1918-1921), *Merkez Zükûr Mektebi* (1922-1923), Cumhuriyetin ilanından sonra ise *Merkez Erkek Mektebi* / *Merkez İlk Erkek Mektebi* isimleriyle eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etti. Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir'de yeni yapılan bir okul binası bulunmamaktaydı. Mevcut okullar Osmanlı döneminde yapılmış olan ve önemli oranda bakım ve tamire muhtaç okullardı.

Merkez mektebi de daha önceki iptidai mektebi binasında eğitimine devam etti. Bu bina büyük devlet adamı Mahmut Esad Efendi tarafından 1914 yılında maarife bağışlanan binadır. Okul öğrencilerinin derslerdeki başarı durumları önceden olduğu gibi 10'luk not sistemi üzerinden değerlendirilmeye devam edildi. Öğrencilerin yıl boyunca gerek sınıf içerisinde arkadaşları ile olan ilişkileri, gerekse öğretmenlerine karşı davranışları hâl ve hareket notu olarak 10 üzerinden değerlendirilmekteydi. Öğrencilerin sınıfta kalma nedenlerine baktığımızda ders yılının son üçte birlik kısmında okula kaydedilmeleri ve sınavlarda başarılı bulunmadıklarından öğrencilere terfi hakkı verilmemişti⁽⁵⁾. 1922-1923 yılında da aynı nedenlerden dolayı 31 öğrenci, hasta olduklarından dolayı 12 öğrenci, aşırı devamsızlıklarından dolayı 13 öğrenci sınıfta bırakılmıştı. Tekrara kalan öğrencilerin çoğunluğunda da ders kitaplarının bulunmadığı bir bölümünün de sınavlara girmedikleri ifade edilmekteydi⁽⁶⁾.

Merkez mektebi öğrencilerinin

(5) MİOA., *Merkez Zükûr Mektebi R.1337-1338 (M.1921-1922) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a.

(6) MİOA., *Merkez Zükûr Mektebi R.1338-1339 (M.1922-1923) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a-1b.

1930 yılında Pınarbaşı mevkiinde gezi ve piknik yapan Merkez Mektebi öğretmen ve öğrencilerinden bir kısmı -Kâmil Erdayandı Arşivi.

tamamına yakını Seydişehirli Osmanlı-Türk ailelerinin çocuklarından oluşurken, kazada bulunan gayr-i müslim ailelerin çocukları da bu okulda eğitim-öğretim görmeye devam etmişlerdi. 1922 yılında Seydişehir'de 20 Ermeni, 1924 yılında ise 17 Ermeni'nin yaşamakta olduğu bilinmektedir⁽⁷⁾. 1918-1919 Eğitim-öğretim yılında Devre-i Ülä ikinci sene öğrencilerinden 3 numaralı Hovaç Efendi oğlu Filip Efendi sene sonu sınavlarında sınıfında gayet başarılı olmuş ve üçüncülükle Devre-i mutavassıta birinci seneye geçmişti⁽⁸⁾. 1924-25 döneminde merkez mektebi öğrenci sayısı 168, 1925-26 döneminde 175 idi. Bu öğrencilerin en küçüğü 7, en büyüğü 15 yaşında idi. Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkenin içerisinde bulunduğu sosyal siyasi

ve ekonomik şartların zorluğu Seydişehirli ailelerin çocuklarını okutmaya istekli olmalarına engel teşkil etmedi.

Merkez okulunda⁽⁹⁾ en çok görülen öğrenci isimleri Mehmed % 12, Mustafa % 8, Ahmed % 7, Ali % 6, Abdullah % 6, Hüseyin % 5, Hasan % 5, İbrahim % 4, Ömer % 3, İsmail % 3, Nuri % 3, Necâti % 3, Kemâl % 3, Osman % 2, Salih % 1, Hakkı % 1, Mahmud % 1, Dursun % 1, Mevlüd % 1, Kadir % 1, Tayyar % 1, Durmuş % 1, Reşad % 1, Tevfik % 1 dir⁽¹⁰⁾. Anlaşılacağı üzere bu yıllarda da Seydişehir'de aileler çocuklarına isim koyarlarken dinî hassasiyetlerini ve kültürel değerlerini koruma ve yaşatma arzusu içerisinde olmuşlardı. okulun veli profilinin⁽¹¹⁾ Efendi % 70, Ağa % 25, Çavuş % 3, Bey % 1, Usta % 1 oranında olduğunu söyleyebiliriz. Başka bir deyişle velilerin % 4'ü memur, % de 1'i sanatkâr, kalanı ise tarım ve hayvancılıkla uğraşan kesimdi.

Merkez Mektebinin eğitim-öğretim kadrosuna baktığımızda

(7) Kürşat Kurtulgan, *Balkan Muhacirlerinin Konya Vilayetine İskânı(1923-1933)*, Çizgi K., Konya 2010.

(8) MİOA., *Numüne Mektebi R.1334-1335 (M.1918-1919) İmtihân-ı Umûmi Cevvelî*, s.1b; Filip Efendi'nin ismine bundan sonraki yıllara ait cetvellerde rastlanılmadı. Bu durum ailesinin 1919-1922 yılları arasında Seydişehir'den göç etmek durumunda kaldığını göstermektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir'e 1924-1927 yılları arasında toplam 27 hane, 117 nüfus Balkan muhaciri yerleştirilmişti. Bu muhacirlerden iki aileye ev verilebilmiş, kalanların tamamına o günün şartları içerisinde sadece arazi dağıtımı yapılmıştı. Gelenlerin % 58'i Yugoslavya, % 38'i Yunanistan, % 4'ü ise Romanya muhacirlerindendi. Konuyla ilgili olarak bkz., Kurtulgan, *aynı eser*, s. 125-126.

(9) Bu veriler 1918-1926 yılları arasındaki imtihan cetvellerinde yer alan öğrenci isimleri taranarak oluşturuldu.

(10) Toplam öğrenci 1026'dır. Oranlamaya tabii tutulan öğrenci sayısı 804'dür. Cetvellerde 5'ten az tekrar eden 222 isim bu oranlamaya dâhil edilmedi.

(11) Toplam veli sayısı 882'dir.

1921-1927 yılları arasında okulda on bir öğretmenin görev yaptığını tespit ettik. Bu öğretmenler; Abdullah Bey, Şevki Bey, Şevket Bey, Mustafa Lütfi (Pınar) Bey, Hüseyin Hilmi (Erdayandı) Bey, Ahmet Şükrü (Bilban), Şaban Bey, Hasan Rüştü (Ergen) Bey, Abdullah Hulusi (Akman) Bey, Ali Saib Bey, Süleyman Korkut (Tekeli) Bey'dir. Merkez okulu 1927 yılı Eylül ayı içerisinde kapatıldı⁽¹²⁾. Ancak okul binası Muhtelit (karma) Mektebi olarak 1939 yılına kadar hizmet vermeye devam etti⁽¹³⁾.

Seydişehir kent merkezinde Meşrutiyet yıllarında açılan okullardan olan Rehber-i Meşrutiyet Mektebi zaman içerisinde eski ününü kaybetti. Millî Mücadele yıllarında okula atanan Hüseyin Hilmi (Erdayandı) Bey⁽¹⁴⁾ 1 Kânûn-ı evvel 1335 (M.1 Aralık 1919) tarihinde 600 kuruş maaş ile görevine başladı. Hüseyin Hilmi Bey okulun bu yıllardaki tek öğretmeni idi. 1 Eylül 1337 (M.1 Eylül 1921'e) kadar 1 yıl, 9 ay görev-

de kaldı. 1921 yılı Eylül ayında okulun tasfiye edilmesi nedeniyle görevinden ayrıldı⁽¹⁵⁾.

Numune-i Terakki İnâs Mektebi'nde 1921-1927 yılları arasında toplam 10 öğretmen görev yaptı⁽¹⁶⁾. Bu öğretmenler Gonca Ahter Hanım, Fatma Ahmet Hanım, Mehmet Kadir Bey, Adalet Nihal Hanım, Mediha Hanım⁽¹⁷⁾, Fatma Ülker Hanım, Leman Avşar Hanım, Kerime Seher Hanım, Sadık Bey, Rüştü Bey'dir. 1925 yılı Mart ayına kadar Numune-i Terakki İnâs Mektebi adıyla anılan okul, bu tarihten sonra *Merkez İlk Kız Mektebi-i İptidaisi* olarak isim değiştirdi. Okul Eylül 1927'de kapatıldı.

1927 yılında Seydişehir'de eğitim öğretim alanında birtakım düzenlemelere gidildiği görülmektedir. Kent merkezinde bulunan İlk kız mektebi ve İlk erkek mektebi kapatılarak yeni bir okul açılacaktır. Bu okul kız ve erkek öğrencilerin bir arada eğitim gördükleri muhtelit (karma) mektebidir. Muhtelit mektebi, merkez okulunun eğitim verdiği binada açıldı. Kız mektebinin ve merkez mektebinin mevcut öğretmen kadrosu da birleştirilerek yeni okulun eğitim kadrosu bu şekilde oluşturuldu.

1927-1930 yılları arasında muhtelit mektebinde on iki öğretmenin görev yaptığını tespit ettik. Bu öğretmenler; Baş muallim Mustafa Lütfi Bey, Birinci sınıf muallimi Hüseyin Hilmi Bey, İkinci sınıf muallimi Raşit Bey, Üçüncü sınıf muallimi Şadiye Kemâl Hanım, Birinci sınıf muallimi Fatma Ülker Hanım, Dördüncü sınıf muallimi Abdullah Zihni Bey, Üçüncü sınıf muallimi Ah-

(12) Okul 1930 'lu yıllarda artık ihtiyaca cevap veremedi yetersiz kalmaktaydı.1936 yılında bu günkü arsa üzerinde yapımına başlanan üç katlı, yeni ve modern betonarme binanın inşaatı üç yıl sürdü. Okul 1939 yılında Merkez İlkokulu olarak eğitim-öğretime başladı. Bu okul Cumhuriyet idaresinin Seydişehir'de yaptığı ilk okul olma yönüyle önemlidir. Zaman içerisinde artan öğrenci mevcuduna bu bina da cevap verememiş ve 2008 de yıkılmıştır. Aynı arsa üzerinde bugünkü 24 derslikli modern bina ise 12.03.2009 tarihinde yapıldı.

(13) Merkez ilkokulunun 1939 yılında bu günkü Hükümet Konağı'nın bitişiğindeki arazi üzerinde yeni binasına taşınmasından sonra, eski okul binası yaklaşık 9 yıl münhâl vaziyette kaldı. 1948 yılında 12500 lira harcanarak binanın bakım ve onarımı yapıldı. Millî Eğitim Bakanı Hasan Tahsin Banguoğlu döneminde 18 Eylül 1948 tarih ve 52/24630 sayılı açılış onayı ile 01.10.1948 tarihinde Mahmut Esat Ortaokulu adıyla Seydişehir'in ilk orta okulu olarak eğitim öğretime açıldı. Bina 1957 yılına kadar ortaokul olarak hizmet vermeye devam etti. Binanın mülkiyeti ise özel idare marifetiyle Seydişehir Okutma ve Yardım Derneğine (Kuruluş Ankara 1954) devredildi. Binanın bulunduğu arsa 1990'ların başında aynı dernek tarafından satılarak elde edilen gelir Mahmut Esat Anadolu Lisesi'nin kuruluşuna sarf edildi. Mahmut Esat ortaokulu ise 1957 yılında devlet vatandaş işbirliği ile tek katlı olarak bugünkü Alaylar 1 Mahallesi, Kapalı Pazar Yanındaki binasına taşındı. 2019-2020 Eğitim öğretim yılında ise eski binalar yıkılarak 4 katlı modern binada hizmet vermeye başlamıştır.

(14) Hüseyin Hilmi Bey Avukat Hüseyin Erdayandı'nın dedesidir.1896 yılında Bulgaristan'ın Silistre kazasında doğmuştur. Babasının adı Muhacir Mehmet Ağa, annesi Fatma Hanım'dır. Bkz. Ahmet Çelik, *Osmanlıdan Cumhuriyete Konya Öğretmenleri*, Konya B.B.Yay.,Konya 2020,s.274-275.

(15) KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV*, s. 3.

(16) Okulun 1917 senesi kız öğrencilerinin isimlerini incelediğimizde en çok Hatice, Makbule, Durdu, Zehra, Aişe, Saliha, Emine, Naciye, Şerife, Nadire isimlerinin kullanıldığını tespit ettik.

(17) Mediha Hanım R.1319 (M.1903) Ünye doğumludur. Babasının adı İsmail Hakkı Efendi'dir. Ünye Merkez İnâs İptidaisi mezunudur.

Emin Ali'nin İlk Mekteplerin beşinci sınıf Tarih ders kitabından İstiklal Harbi ile ilgili bir bölüm-1927 (E.Arslan Arşivi).

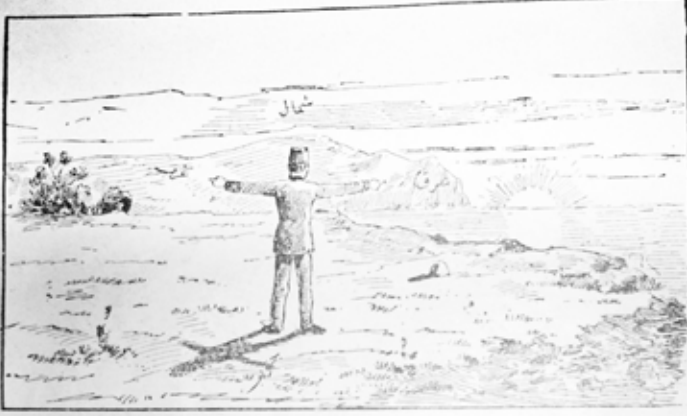
met Bey, İkinci sınıf muallimi Kerime Seher Hanım, muallim Süleyman (Korkut) Bey, Beşinci sınıf muallimi Rüştü Bey, Muallim muavini Melek (Güneş) Hanım, muallime Saime Hanım'dır.

Seydişehir kaza merkezindeki dört okulda 1919-1927 yılları arasında toplam 24 öğretmen görev yaptı. Bunların 13 tanesi erkek, 11 tanesi bayan öğretmendi. Öğretmenlerin doğum yerlerine bakıldığında yalnızca 7 tanesinin Seydişehir, 17 tanesinin ise farklı yerlerden olduklarını tespit ettik. Öğretmenlerin en yaşlısı 52, en genci 20 yaşındadır. Yaş ortalamaları 33'tür. Bu öğretmenler görevlerini şahâdet-nâme (diploma) veya ehliyetname (kurslar sonunda verilen sertifika) ile ifa etmişlerdi. Öğretmenlerin ekonomik durumları ile ilgili olarak gerek Meşrutiyet yıllarında gerekse

Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında zannedildiği gibi parlak bir durumun olmadığı anlaşıldı. Ekonomik olarak öğretmenlerin yaşadığı sıkıntılar öncelikle onların psikolojik durumlarını, özel yaşamlarını, meslekî gelişimlerini, toplum nezdindeki vakarlı duruşlarını olumsuz etkilemiştir.

Bu okullarda genç cumhuriyetin kuruluş felsefesine uygun olarak güncellenen ilkökul programlarıyla öğrenciler modern anlamda yetiştirilmeye çalışıldı. Aynı şekilde mevcut okullar öğretmen yönüyle takviye edilerek eğitimde herhangi bir aksaklığa meydan verilmedi. Yetişen öğrencilerin bir bölümü ilerleyen yıllarda Seydişehir'de öğretmenlik görevlerine geldiler. Pek çoğu da diğer memuriyetlere hak kazandılar.

Cumhuriyetin ilk yıllarından iti-

كونك دوغدىنى طرفى ساغىنكزه آيگىز . سولگىز غىبه، اولگىز شىال، آرقاگىز جنوب اولور .

صفر دقيقه، ۱۶ ثابيه ۱ پاریس شهرى (۱۹° ۵۰' ۴۸") درجه، ۵۰ دقيقه، ۱۹ ثابيه عرض ثابيله واقعدر دىبىر . ابكى عرض دائرهسى آرقه سندهگ (بىي بردهجىلك) مسافه ۱۱۱ كيلومتره ۱۰۶ متره در . بومده برحلك خط استوا دن ويا خود قطب دن تاچ كيلومتره مسافهده بولوندىنى تخمىن اولارق تخمىن ابجرن او حلك مانكى عرض دائرهسى اوزمىزده بولوندىنى بىلك كاپيدر . بوندىن ماهدا برحلكىلك ۵۰۰ تورگىلك ۳۶۰ ايله ۱۲۰ عرض شىال آرقاسنده اوزاندىنى معلوم اولدىغنه كوره حلكتمىزك! بوندىن شىال طرفىلك تخمىن ۶۶۷ كيلومتره اولدىنى تخمىن ابك مىكندر .

بر حلك شرقه ويا غىبه انظرأ موتمى
تخمىن ابجرن نصف النهار ويا طول دائره لرى

بومده ابارده بى جهات اربده قولايجه تخمىن اولونايلىر .
بومده لك متحرك اربمى دائما شىال متوجهدر .

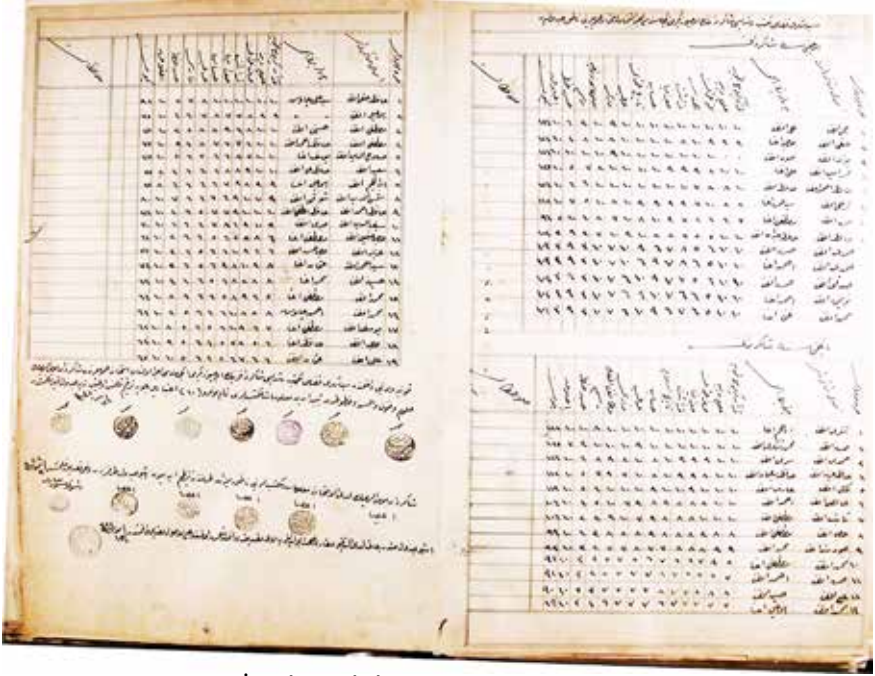
اولك زمانى كونك آرقاسى دوغرسك اولگىز شىال، ساغىز
شرق، سولگىز غىبه، آرقاسى جنوب اولور .

Faik Sabri'nin İlk Mekteplerin beşinci sınıflarında okutulan Coğrafya kitabından bir bölüm.1925 (E.Arslan Arşivi)

baren Seydişehir'in köylerinde de okullaşmaya önem verildiğini söyleyebiliriz. Bu dönem okul olan köyler; Akçalar, Başkaraviran, Bostandere, Çamanda, Çavuş, Çaysalur, Derebucak, Gevrekli, Gökhüyük, Göynem, İncesu, Kavak, Kiseçik, Manastır, Muharremkulu, Nüzumlu, Ortakaraviran, Taraşçı, Üskerles (Üstünler) idi. 1921-1930 yılları arasında Seydişehir köylerinde okullaşma oranı üç kat artmıştır.

Seydişehir köylerindeki okullarda öğrenim süresi 1924 yılına kadar

altı yıl, 1924-1927 yılları arasında beş yıl idi. 1927 yılında Köy Mektepleri Müfredat Programı yayımlandıktan sonra ise bu süre üç yıla indi. Araştırmamıza konu olan yıllarda Seydişehir köylerinde ilkokula devam eden öğrenci sayısının hayli düşük olduğu anlaşıldı. Çocukların aile ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla tarla, bağ, bahçe işlerinde çalıştırılmaları bu durumun gerekçeleri olarak ortaya çıkmaktadır. Genç nüfusunu yıllarca süren savaşlarda kaybetmiş bir milletin köylü-

Seydişehir Rüştiyesi 1906 yılı İmtihân-ı Umûmî Cetveli.

Merkez İlk Erkek Mektebi R.1340-1341 (M.1924-1925) İmtihân-ı Umûmî Cetveli beşinci sınıf.

sünün başkaca bir çıkış yolu kalma-
dığı ortadadır.

Kaynakça

- Ahmet Çelik, Osmanlıdan Cumhuriyete Konya Öğretmenleri, Konya 2020.
- Ayşe Değerli, Seydişehir Fiziki ve Sosyoekonomik Yapı(1305-1920), Çizgi K., Konya 2013.
- Ercan Arslan, Seydişehir Kazasında İlköğretim Kurumları (1876-1930), Türkiye Alim Kitapları Yayınları,1.Baskı Saabrücken 2016.

- Merkez Zükür Mektebi R.1337-1338 (M.1921-1922) İmtihân-ı Umûmî Cetveli
- Numüne Mektebi R.1334-1335 (M.1918-1919) İmtihân-ı Umûmî Cetveli
- Kürşat Kurtulgan, Balkan Muhâcirlerinin Konya Vilayetine İskâmı(1923-1933), Çizgi Kitapevi, Konya 2010.
- Konya Maarif Arşivi, Klasör no:11-12-20-21-37-43-46-56-79
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Vekaleti Mektubi Kalemi